

Repositioning : หนทางอยู่รอดของสิ่งทอไทยในทศวรรษหน้า

อุตสาหกรรมสิ่งทอเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมสำคัญของไทยมาช้านาน เห็นได้จากการมีส่วนร่วมถึง 9% ของ GDP ภาคการผลิต และ 3% ของมูลค่าส่งออกรวมของประเทศ มีการจ้างงานสูงเกือบ 20% ของจำนวนการจ้างงานรวมในภาคอุตสาหกรรม และมีจำนวนผู้ประกอบการราว 4,000 รายทั่วประเทศในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมนี้ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ถาโถมเข้ามาอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นแรงกดดันจากการปรับขึ้นค่าจ้างแรงงาน การเสียเปรียบประเทศคู่แข่งที่ได้รับสิทธิพิเศษทางภาษี รวมถึงปัญหาการใช้แรงงานต่างด้าวที่กำลังเป็นที่สนใจในวงกว้างอยู่ในขณะนี้ จนหลายฝ่ายประเมินว่าอุตสาหกรรมสิ่งทอไทยอาจไม่สามารถอยู่รอดได้จนถึงทศวรรษหน้า โดยเฉพาะผู้ประกอบการ SMEs ที่ไม่สามารถปรับตัวรับมือกับผลกระทบจากสถานการณ์ต่างๆ เหล่านี้ได้ ผู้เขียนคิดว่าถึงเวลาแล้วที่อุตสาหกรรมสิ่งทอไทยอาจต้องพลิกโฉมไปสู่การปรับโครงสร้างการผลิตและวางตำแหน่งเชิงกลยุทธ์ใหม่ตลอดห่วงโซ่อุปทาน

เริ่มต้นจากกลุ่มผู้ผลิตสิ่งทอต้นน้ำ อาทิ ผ้าผืน ด้าย เส้นใยประดิษฐ์ ซึ่งเป็นวัตถุดิบสำคัญในการผลิตเครื่องนุ่งห่ม ผู้ผลิตกลุ่มนี้ควรวางตำแหน่งในฐานะเป็นผู้ป้อนวัตถุดิบสิ่งทอต้นน้ำให้แก่ฐานการผลิตเครื่องนุ่งห่มโลกที่ปัจจุบันย้ายมาอยู่ในเอเชียแล้วทั้งสิ้น อาทิ กลุ่มประเทศเอเชียใต้ (อินเดีย บังกลาเทศ ปากีสถาน ศรีลังกา) กลุ่มประเทศ CLMV (กัมพูชา สปป.ลาว พม่า เวียดนาม) นอกจากนี้ ผู้ประกอบการกลุ่มนี้อาจต้องเริ่มมองหาโอกาสขยายฐานการผลิตไปเวียดนามมากขึ้น หลังจากที่ข้อตกลง TPP (Trans-Pacific Partnership) (เวียดนามเข้าร่วมเป็นสมาชิกแล้ว ขณะที่ไทยยังไม่ได้เข้าร่วม) มีผลบังคับใช้ ซึ่งจะส่งผลให้ภาษีนำเข้าสิ่งทอของสหรัฐฯ ลดเหลือ 0% ภายใต้ข้อแม้ว่าอาจต้องผ่านกฎแหล่งกำเนิดสินค้าแบบ Yarn Forward กล่าวคือสิ่งทอที่ส่งออกจากเวียดนามไปสหรัฐฯ และจะใช้สิทธิพิเศษทางภาษีดังกล่าวต้องใช้วัตถุดิบการผลิตในเวียดนามด้วยเช่นกัน ซึ่งเวียดนามถือเป็นฐานการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปสำคัญไปสหรัฐฯ แต่ยังคงขาดแคลนโรงงานวัตถุดิบสิ่งทอต้นน้ำ ที่ผ่านมาเวียดนามต้องพึ่งพาการนำเข้าเป็นหลัก จึงเป็นโอกาสสำคัญของผู้ประกอบการวัตถุดิบสิ่งทอต้นน้ำของไทยในการย้ายไปลงทุนในเวียดนาม

สำหรับกลุ่มผู้ผลิตสิ่งทอปลายน้ำ ซึ่งสินค้าหลักๆ คือ เครื่องนุ่งห่ม ผู้เขียนขอแบ่งย่อยออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่ม OEM (Original Equipment Manufacturer) ส่วนใหญ่คือผู้รับจ้างผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป กลุ่มนี้ต้องเผชิญกับภาวะการแข่งขันที่รุนแรง ด้วยลักษณะของคำสั่งซื้อที่พิจารณาจากราคาเป็นสำคัญ ผู้ประกอบการกลุ่มนี้จึงได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากการปรับขึ้นค่าจ้างแรงงาน รวมถึงยังเสียเปรียบคู่แข่งต่างประเทศที่มีค่าจ้างแรงงานต่ำและได้รับสิทธิพิเศษทางภาษี ทางออกหนึ่งของผู้ประกอบการกลุ่มนี้คือการย้ายฐานการผลิตไปประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งปัจจุบันมีผู้ประกอบการขนาดใหญ่หลายรายทยอยย้ายไปแล้ว ผู้เขียนเห็นว่ากลยุทธ์ในการเลือกประเทศที่จะไปลงทุน อาจพิจารณาจากสิทธิพิเศษทางภาษีและตลาดส่งออกสำคัญ กล่าวคือ หากผู้ประกอบการมุ่งเน้นส่งออกไปตลาดสหรัฐฯ ก็อาจเลือกย้ายฐานการผลิตไปเวียดนามเพื่อใช้สิทธิพิเศษทางภาษีจากข้อตกลง TPP ที่เวียดนามเป็นสมาชิก ขณะที่หากมุ่งเน้นตลาด EU ก็ควรเลือกย้ายฐานการผลิตไปกัมพูชา สปป.ลาว และพม่า เพื่อใช้สิทธิพิเศษทางภาษีในลักษณะ EBA (Everything But Arm) ซึ่งเป็นสิทธิพิเศษที่ EU จะลดภาษีนำเข้าสินค้าทุกประเภท ยกเว้นอาวุธยุทโธปกรณ์ ให้แก่ประเทศที่มีระดับการพัฒนาน้อยที่สุด อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการ SMEs อาจมีข้อจำกัดในการย้ายฐานการผลิตไปต่างประเทศ ก็สามารถเลือกไปลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนทางฝั่งไทยที่ภาครัฐเตรียมจะจัดตั้งขึ้นในเร็ววันนี้ ซึ่งคาดว่าจะได้รับการอำนวยความสะดวกมากขึ้นในการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าว

2) กลุ่ม ODM (Original Design Manufacturer) คือ กลุ่มผู้ประกอบการที่ออกแบบสินค้าด้วยตนเอง แต่ยังไม่สามารถสร้างแบรนด์ให้เป็นที่รู้จักได้ อาทิ กลุ่มผู้ผลิตเสื้อผ้า Street Fashion ในย่านประตูน้ำหรือโบ๊เบ๊ และกลุ่ม OBM (Original Brand Manufacture) คือ กลุ่มที่มีแบรนด์สินค้าเป็นของตนเอง ผู้เขียนมองว่าผู้ประกอบการกลุ่มนี้ควรวางตำแหน่งตนเองโดยใช้จุดแข็งจากการออกแบบและแบรนด์สินค้าของตน ขณะที่ควบคุมต้นทุนการผลิตด้วยการจ้างผู้ผลิต OEM ในประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งอาจเป็นผู้ประกอบการไทยที่ย้ายฐานการผลิตไปก่อนหน้าแล้ว โดยที่ผู้ประกอบการกลุ่มนี้ยังสามารถดำเนินกิจการในประเทศต่อไปได้

การปรับตำแหน่งใหม่ของอุตสาหกรรมสิ่งทอ โดยเฉพาะการย้ายฐานการผลิตไปประเทศเพื่อนบ้านของผู้ผลิตบางส่วนในห่วงโซ่อุปทาน จะช่วยเร่งให้เกิดการสร้างคลัสเตอร์อุตสาหกรรมระหว่างประเทศในอาเซียนได้ โดยอาศัยจุดแข็งของแต่ละประเทศ ซึ่งถือเป็นเป้าหมายหนึ่งของการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนหรือ AEC รวมถึงช่วยสร้างความเข้มแข็งและยกระดับให้ไทยและประเทศในอาเซียนก้าวสู่การเป็นฐานการผลิตและส่งออกสิ่งทออย่างครบวงจรของโลก